

hősi küzdelméről, a monarcho-fasiszták vereségéről szól Tákisz Hádzisz, a demokratikus görög hadsereg haditudósítójának könyve. Eposznak nevezi a könyvet és joggal. A szabadságharcosok a régi görögöket megszegyenítő módon küzdenek a szabadságért és küzdelmüket a görög nép támogatja. A beszámoló nemcsak hű leírása a harcoknak, hanem hódolat a demokratikus görög nép csapatai iránt, akik törhetetlen hittel és hősi bátorsággal szálltak szembe az óriási túlerővel. Az olvasó szinte maga előtt látja a görög nép legendás harcát, az emberfeletti küzdelmet. Hádzisz mindent lerögzít, dokumentumot ad a jövő korok számára a hősiességéről. A murgánai támadás az imperialisták kudarcával végződött és a szabadságharcosok azóta is számtalan csatában mutatták meg főkészültségüket és szabadságszeretetüket.

A könyv másik felében Jeorjiosz Lambrinosz a Makronisszosz szigetén lévő internálótáborok életéről döbbenetes képekben számol be. A hitleri koncentrációs táborok borszalmaít a világ minden tájáról ismerik, Dachau és Auschwitz nélkül a Makronisszoszról szóló könyv sok jóhiszemű emberben azt a látszatot keltené, mintha a képzőlet szülcülte lenne. A szigeten a monarcho-fasiszták „újjáévelevő telepeket“ létesítettek és itt Göring és Himmler módszereit használva, igyekeznek minden emberséget kiölni a fogságba ejtett görög szabadságharcosokból. A könyv minden lapján megelevenedik az a mérhetetlen szenvedés, melyeket a görög hazafiak szenvedtek amerikai parancsra.

Makronisszosznak el kell a föld színéről pusztulni, mintahogy elpusztul a monarcho-fasiszták világa is. A görög szabadságharcosok küzdelme nem hiábavaló.

Ez a könyv a szabadságharc igazi eposza. A fordítás Jánisz Lámbitisz és Kemény Dezső munkája.

TAKÁCS TIBOR

HOWARD FAST: A SZABADSÁG ÚTJA. (Révai.)

Az amerikai történelem egyik legígéretesebb korszakába visz bennünket vissza a kiváló, haladó amerikai író magyarul nemrég megjelent könyve. A Lincoln által meghirdetett négerfelszabadítás idején játszódik le a regény központi cselekménye s Gideon Jackson, a kiünnö írásművészettel megrajzolt robusztus néger szabadságharcos vezetésével az elnyomott népek — színesek és szegény-fehérek —, valóban új életet teremtenek a déli arisztokraták feudális rendje helyébe. Természetesen az USA történelmének ezt az igazán haladó, szociális beállítottságú korszakát a hivatalos történészek eddig bölcsezen elhallgatták. Mert valóban: a Klu-Klux-Klan keresztesvitézei által ma is napirenden lévő mérszárlások és megfélemlítettség korában nehéz lenne megcsinálni a fejlődés, a haladás mérlegét! S Amerika mai urainak nyilván kellemetlen a regény hősi kora, amelyben a néger rabszolgák és fehér nincstelének szép és igaz, valóban demokratikus, civilizált államot építettek. Így válik hősi eposzá a könyv. Az elnyomott népek felszabadulásának s a dolgozók által teremtett és vezetett államnak gyönyörű példája. A könyv lapjain végigkísérhetjük, miként válik az egyszerű, tanulatlan, kizsákmányolt négerből, Gideon Jacksonból képviselő, később a washingtoni kongresszus tagja. Mennyit tanul ez a szegény de öntudatos színes-ember, mennyit küzd, csakhogy népéért elindított harcát sikerrel folytathassa. S ha végül mégis elbukik ez a dicsőséges harc — s vele Jackson is —, annak magyarázata Amerika mai vezető klikkjének politikájából visszavehető. Csakhogy a népek felszabadítása ma már nem elszigetelt történelmi jelenség és feladat, hanem az egész emberiség megújulni akarásának egyetlen, hatalmas áradása! S ez a tény ad biztatást a mai kor Jacksonainak, hogy felszabadító harcukat teljes sikerre vigyék.

HOLLÓS TIBOR

DIENES ANDRÁS: A PETŐFI-TITOK (Dante.)

Száz évvel ezelőtt, 1849 július 31-én tünt el Segesvárról és Fehéregyháza közötti emlékezetes csatában a magyar nép nagy költője, az 1848—49-es forradalom hősi harcosa, Petőfi Sándor.

Eltűnése egező kérdőjelektől kanyarodott a kutatók, de az egész magyar nép elé is, senki sem tudott biztosan mondani, hogy hová lett népünk, irodalmunk üstököse. Száz év óta folyik a vita a „Petőfi-per“, a kérdés irodalma egyre szaporodott, de eredménytelenül, a kutatók a hipotéziseknél nem jutottak tovább.

A szerző, Dienes András az idevonatkozó hadtörténeti, irodalomtörténeti kutatások anyagának ismeretében igyekszik megoldani a kérdést és megfejteni irodalmunk immár klasszikussá lett problémáját, a Petőfi-titkot.

Dienes András kötete több szempontból jelentős. Színes, részletes Petőfi-életrajz is, a költő életét soproni katonaeveitől kezdve egészen az 1949 július 31-i csatáig, eltűnéséig, illetve haláláig híven végigkíséri. Fordulatos, szellemes, finoman ironikus stílusa anekdotázva beszél el Petőfi életalakulásáról. De jó a korrajza is, a költő körül felvonulnak a kor jellegzetes típusai és személyei, hadvezérek, katonák, barátok, de elénktárl az 1848–49-es forradalom lendületes, egyben tragikus képe is.

A szerző nagy körültekintéssel, más vélemények és kutatások alapos figyelembevételével és bírálatával rajzolta meg Petőfi utolsó óráit és rekonstruálta halálának körülményeit. Végső megállapítása azonban — bármennyire alapos megfontolások és személyes helyszíni vizsgálatok árán jutott is ahhoz — mégis csak a valószínűség erejével rendelkezik. De ezt tudja maga a szerző is. A valószínűségről bizonyosságot akar teremteni, amikor a Segesvár és Fehéregyháza közötti Csonta-kert, Petőfi valószínű sírhelye felbontását követeli. Egy történészekből, orvosokból, antropológusokból álló magyar-román munkacsoport alakítását végzettségi és szakmai szempontból volna hivatva a kutatást továbbfolytatni, a vitát sürgősen eldönteni, esetleg lezárni. Igen jelentős lenne ez a sírfeltáró bizonyoságérzés, „könyvemű és szófecsérlő elődeink százéves mulasztását próbálja pótolni nemzedékünk“ — ahogy a szerző is írja.

Őszintén kimondhatjuk, ma, száz év távlatából, már nem fűzhetünk sok reményt a közös sír feltárásának eredményességéhez. De mégis meg kell valósítani a tervet, a haladó világ, a közvélemény nagy érdeklődéssel, feszült figyelemmel kísérné ezt a vállalkozást. A sírfeltárás még száz év múltával is hozhat újabb s talán döntő eredményt.

Szabadságunk és népünk nagy költője éppen tragikus és önfeláldozó halálának centenáriumán igazán-megérdemelné, hogy „könyvemű, szófecsérlő elődeink“ mulasztását pótolva, anyagi és más áldozatokat nem sajnálva felderítsük titkának utolsó mozzanatát.

KIRÁLY JÓZSEF

KOMJÁT ALADÁR: VÁLOGATOTT VERSEK. (Szikra.)

A magyar munkásosztály, amelyhez szólt, mindezekig nem tudott róla. Nem tudta, hogy van egy költő, aki verseivel már az első imperialista háború előtt és alatt is előkészítette a 19-es forradalmat, tevékeny harcosa volt annak, majd Bécsből, Berlinből, végre Franciaországból figyelte féltő szemmel a magyar dolgozókat, ipari munkások és szegényparasztok szenvedéseit, harcait.

Komját Aladár versei az ideai könyvnapon végre a magyar dolgozók kezébe kerültek. Kit üdvözölhet a nép ebben a számára új költőben? Saját költőjét, vágyainak, panaszainak kifejezőjét, küzdelmeinek ecsetelőjét, ismerheti meg benne. Egy egészen sajátos, se József Attilához, se Radnótiéhoz, se Zelkéhez nem fogható költészettel állunk itt szemben. Már két évvel az első világháború előtt, 21 éves fejjel elkialtja magát a költő: „Kivénhédtt zsellér-földeken görbedve marok az alázat. De holnap már ordít az ár...“ S e Dózsa-verset követi a többi. A háború borzalmai ellen nem Babits módján tiltakozik, hanem leleplezi, mire szolgálnak a magyar uralkodóosztálynak a Péterek, Gergelyek, Andrások tízezrei és látnoki erővel feltárja az elkövetkezendő forradalom perpektíváit. Új-jongva üdvözli a nagy Októberi forradalmat, majd nemcsak írással, de cselekvőleg is részt vesz a mi forradalmunk kialakításában. Majd 1919 gyászos bukása után dacosan kikialtja: „Nem várunk irgalmat tőletek!“ s megkapó versekben buzdítja az ideiglenesen levert munkásosztályt: út majd a leszámolás órája. Később Bécsből, majd Berlinből hallatja ugyanezt a hangot. Az elnyomók iránti féktelen gyűlölet és a proletariátus végső győzelmébe vetett hit fémjelzi a „Hamburg októberé“-t is, akárcsak többi versét a huszas évek derekáról, a nagy forradalmi mozgalmak korából. Az emigrációban is együtt ver szíve a „proletár Magyarország“-éval s félelmesen ismétli nem egyszer: „Burzsuj vigyázz!“ Szinte ostorozó szándékkal tárja fel „Óregek“ című versében a dolgozók által elmulasztott lehetőségeket, de itt is megjelenik az elkövetkezendő új forradalom a láthatáron: „másodsor jobban csináljuk!“ Ez, a munkásosztály ügyének végső győzelmébe vetett hit teszi optimisztikussá valamennyi, még a legsötétebb képeket festő verseit is. Később már Franciaországból parancsolólag inti a „lélek mérnökei“-t, az írótak feladatuk elvégzésére, az egész való világ, az osztályharc „megélése“re“. Ebből a korból származik a Madrid határára harcoló nemzetközi brigádról írt, ma már közismert verse is.

Komját Aladár nem érthette meg azt, amiért élt, a magyar felszabadulást. Attól a rövid időtől eltekintve, amit a Szovjetunióban eltöltött, egész életét ka-